

3. Фромм Э. Психоанализ и религия // Сумерки богов. – М.: Политиздат, 1990. – С. 143-221.
4. Ошо Вечерние медитации – К.:»София»; М.: ИД «София», 2003. -336 с.
5. Фромм Э. Психоанализ и религия // Сумерки богов. – М.: Политиздат, 1990. – С. 143-221.
6. Там само.
7. Там само.
8. Там само.
9. Ошо Осознанность. Ключ к жизни в равновесии – Санкт-Петербург: ИД «Весь», 2002. – 213 с.
10. Там само.
11. Ошо Медитация: первак и последняя свобода –М.: «Нирвана», 2000. -256 с.
12. Там само.
13. Ошо Вечерние медитации – К.:»София»; М.: ИД «София», 2003. -336 с.

Резюме. У статті розглядається вчення відомого індійського містика Бхагавана Шрі Раджніша, показується його зв'язок з дослідженнями представників Франкфуртської школи та висвітлюється психотерапевтичні аспекти його містичного вчення, що націлені на подолання відчуження людини від самої себе та світу. **Ключові слова:** містика, дегуманізація, відчуження, усвідомлюваність, медитація.

Резюме. В статье рассматривается теория известного индийского мистика Бхагавана Шри Раджниша, показывается его связь с исследователями Франкфуртской школы, раскрыты психотерапевтические аспекты его мистического учения, направленного на преодоление отчуждения человека от самого себя. **Ключевые слова:** мистика, дегуманизация, отчуждение, осознание, медитация.

© 2012

А. М. Камінська (м. Дніпропетровськ)
 О. М. Полянничко (м. Київ)
 О.М. Усатенко (м. Ялта)

ОПТИМІЗАЦІЯ ВЗАЄМВІДНОСИН БАТЬКІВ ІЗ ДІТЬМИ ШЛЯХОМ ПСИХОКОРЕКЦІЇ ЗА МЕТОДОМ АСПН

Постановка проблеми. Після народження дитини перед батьками постає питання: «Чого ви бажаєте своїй дитині?», відповіддю на яке є бажання, щоб вона була щасливою в сім'ї. Дослідження проблеми щастя започатковане ще у філософських пошуках. Гельвецій писав, що щастя людей полягає у тому, щоб любити робити те, що вони мають робити. За індійською народною мудрістю задоволеність і є щастя [1, с. 94]. З кожним із цих висловлювань можна погодитись. Постає питання як досягти такого стану, адже дитина від народження бажає тільки задоволення власних потреб: вчасно подана їжа, безпека, постійний контакт з найближчими для неї людьми. З її дорослішанням батьки (або люди, що їх замінюють) все більше докладають зусиль до її виховання, яке все більше обмежує її бажання і потреби рамками встановленими суспільством.

Мета статті полягає у об'єктивуванні необхідності особистісної психокорекції молодими батьками для упередження небажаних негативних впливів на виховання дітей та формування в них тих якостей та гідностей характеру, які відповідатимуть психологічно здоровій людині.

Виклад основного матеріалу. Філософський словник так визначає виховання – «процес цілеспрямованого систематичного прищеплення індивідам моральних норм, понять, поглядів, способів і форм діяльності та поведінки, прийнятих в даному суспільстві» [2, с. 56].

Зрозуміло, що щастя людини значною мірою визначається вихованими впливами на неї батьків, які мають доленосний характер. Особливо випукло це презентується у психокорекційній роботі за методом активного соціально-психологічного навчання (АСПН), розробленого академіком НАПН України Т. С. Яценко. У процесі психокорекції відкриваються психологічні резерви та можливості суб'єкта в його особистісному розвитку через виявлення травмивного минулого досвіду та інфантильних фіксацій, які впливають на формування особистісної проблематики. Групова психокорекція ґрунтується на психодинамічному підході до пізнання інфантильних детермінант труднощів людей у спілкуванні, обумовлених внутрішніми суперечностями психіки. Виходячи з багаторічних досліджень Т.С. Яценко стверджує, що дисфункції психіки детерміновані не лише об'єктивними закономірностями формування несвідомої сфери, індивідуально-неповторним життєвим досвідом конкретного суб'єкта, а й вихованими впливами з боку близьких людей, що мали місце у дитинстві. Важливо розуміти сутність впливу особистісної проблеми, якою нерідко обтяжені батьки, на формування дитячої психіки.

Педагогічна література переконує у необхідності виховання дітей, акцентуючись на розвиткові їх емоційних відносин з батьками, адже основний вклад в психологічне майбутнє дитини закладається від

народження до шести-семи років (період латентного сприйняття інформації та едіпальний період). Розроблено чимало методик роботи з дітьми [3, 4], спрямованих на те, щоб з перших днів їх життя бути у контакті з ними. Однак переважна більшість прийомів виховання переходить із покоління у покоління, як певна звичка та приклад, який являє собою суспільно-історичний досвід, постійний вплив, який забезпечує формування особистості та її підготовку до суспільного життя: нас так виховували, то й ми так, певною мірою, будемо робити. Є, навіть, книги, як виховувати хлопчика [5], а як – дівчинку [6], безумовно вони відрізняються, але коли виховуєш дитину, виховуєш душу, яка не має роду.

Результативність виховання полягає у адаптованості суб'єкта до взаємодії з іншими людьми та здатності реалізовувати власні бажання і потреби гармонізуючи їх з методами досягнення. Мрія всіх батьків виховати здорову людину. Невід'ємною складовою загального здоров'я є психічне здоров'я (mental health). Виокремлюються наступні складові психічного здоров'я: 1) усвідомлення та почуття безперервності, постійності та ідентичності свого фізичного і психічного «Я»; 2) почуття постійності та ідентичності переживань в однотипних ситуаціях; 3) критичність до себе та своєї особистої психічної діяльності та її результатам; 4) адекватність психічних реакцій силі та частоті середових дій, соціальним обставинам та ситуаціям; 5) здатність керувати своєю поведінкою у відповідності до соціальних норм (правил, законів); 6) здатність планувати власну життєдіяльність та реалізовувати її; 7) здатність змінювати спосіб поведінки в залежності від змін життєвих ситуацій та обставин [7].

Людина набуває певних якостей, які сприяють її адаптації до життя, через соціалізацію, яка приймає участь у формуванні «Супер-Его», при цьому відіграють роль не лише соціальні норми й вимоги, а також асимільовані батьківські цінності, які втілюються в умовних цінностях. Умовні цінності в процесі соціалізації інтегруються з нормативними. Формування розвиненої системи психологічних захистів започатковується в едіповий період формування психіки й базується на умовних цінностях.

Важливо визначити психологічні засади виховання з тим, щоб надалі суб'єкту не потрібна була психокорекція. Для цього визначимо що собою являє відкоригована особистість. Здорова людина приймає своє ество з усіма чеснотами й недоліками, реально усвідомлюючи їх наявність. Процес самокорекції й самовдосконалення постійний, безперервний.

Основи пізнання чинників відкоригованої особистості заклав засновник гуманістичного напрямку в психології А. Маслоу, який досліджував людей, що самоактуалізуються. Він вказував на те, що в основі системи цінностей самоактуалізованої людини лежить її філософське ставлення до життя, здатність жити у згоді із самою собою, зі своєю біологічною природою, прийняття соціального життя та фізичної реальності [8].

У відкоригованої людини бажання та мета узгоджені з засобами її досягнення; принцип задоволення та принцип реальності згармонізовані через адаптованість до соціуму, до необхідності. Людина отримує задоволення вже від того, що вона може це зробити. Адаптованість до соціуму, до необхідності відкоригованої людини не торкається сутності її особистості. Здорова людина підкорюється прийнятим в суспільстві нормам тому, що так легше жити, і не витрачає сили на боротьбу з несуттєвими проблемами.

Чим більше людина навчиться вирішувати уявні проблеми, тим більше вона навчиться вирішувати реальні проблеми, пов'язані із кар'єрним зростанням, з особистісним щастям, зі здоров'ям. Здорова людина в меншій мірі потребує допомоги інших, тому що вчиться справлятися з власними проблемами самостійно, не навантажуючи навколишніх. В першу чергу, менше залучає будь-кого до розв'язання проблем особистісного характеру, та при всій автономії від людей не залежить особистісно, а може (так як має потенціал) в більшій мірі, за необхідності, допомагати іншим людям, керуючись мудрістю, без нав'язування (це не є її умовною цінністю). Відкоригована людина, як і будь-яка, має проблеми, проте різниться від інших шляхами їх вирішення. Вона в меншій мірі робить невиправдані, емотивні внески у вирішення своїх проблем, більш раціонально її сприймає, відслідковуючи власний внесок та мотиви. Вирішення проблем є більш оптимальним, оскільки суб'єкт схоплює суть проблеми різнофакторно та комплексно, загалом, сповна.

Людина, яка коригується, здатна до прийняття відповідальності на себе, активна у пошуках рішень, і сама відповідає за них, визначає та прокладає власний шлях у житті. Така людина достатньо сильна, щоб не залежати від думки інших, не шукає ані схвалення, ані любові. А. Маслоу вказував, що найвірніша, хоча і не єдина, дорога яка веде до такого роду автономності, до свободи від любові та поваги, – це повне задоволення потреб в любові та повазі.

Здорова людина відштовхується у своїх судженнях від фактів, а не від особистих страхів, сподівань чи тенденцій, які започатковані у дитинстві. Необхідним є розпізнання детермінант базальної тривоги, оскільки страх надає найкращі починання та особистісний потенціал. Адже мрія кожної людини – бути в рівновазі, мати добрий настрій. Спокій однієї людини має породжувати спокійний стан іншої людини, котра поряд.

У відкоригованої людини провідною є лібідна енергія, а у невідкоригованої – мортидна. Розвиток соціально-перцептивного інтелекту сприяє розумінню потреб та мотивів іншої людини, з'являється можливість упередження негативного впливу, оптимізації взаємовідносин на реалістичних засадах. Відкоригована людина не

викликає на себе негативних реакцій зі сторони іншої людини, тому що давно «простилась» із почуттям провини. У невідкоригованої людини часто провідним є почуття провини, яке навантажено почуттям самопокарання. Почуття провини зароджується в едипальний період перед батьками. Едипальна залежність пов'язана із розвиненням мортидної енергії, що спрямовується на іншу людину або на саму себе. Загострення внутрішніх суперечностей, що породжує тенденцію до самопокарання та покарання тих, хто знаходиться поряд, має вияв у «психологічній імпотенції», проявами якої є невдячність, дискредитація, регресивні форми поведінки тощо. Маскування слабкості здійснюється системою психологічних захистів шляхом відступу від реальності. Тоді нереалізована інфантильна потреба формує тенденцію повернення до минулого з метою «завершення» незавершених справ дитинства.

Відкоригована людина менше мортидної енергії адресує іншим людям і тим самим не повертає негатив до себе. Це дає можливість їй відкривати для себе перспективу соціального росту. Успішність багато в чому залежить від мудрості, вміння переорієнтувати настанови. Мудрість складається з того, щоб пам'ятати, що не треба завершувати незавершені справи дитинства, треба відпустити їх, адже дитинство неможна повернути. З іншої сторони, всі справи, оскільки в психіці людини все має логічну та завершену форму, завершені через заміники перших лібідних об'єктів.

Відкоригована людина сповна може бути у ситуації «тут і тепер», може користуватись минулим досвідом, використовуючи те, що їй може допомогти, адже це не є її умовною цінністю, якою вона обтяжена поза власної волі. Вона вміє радіти своїм здобуткам; невідкоригована ж людина завжди чимось не задоволена, адже така людина схильна бути незадоволена сама собою.

Унікальний метод, розроблений Т.С. Яценко, дозволяє у процесі проходження груп АСПН наблизитися до особистісної відкоригованості шляхом виявлення глибинно-психологічних передумов особистісної проблеми. Сутність особистісної проблеми полягає у існуванні неусвідомлюваної суб'єктом «логіки несвідомого» поряд з проголошеною ним «логікою свідомого», які сутнісно відрізняються одна від іншої. «Логіка несвідомого» є когнітивною основою системи психічних захистів, які забезпечують інтеграцію психіки на суб'єктивних ілюзорних засадах. Саме тому необхідним є виявлення суперечливих тенденцій психіки на спонтанному матеріалі суб'єкта [9], що неможливо без пізнання психічних захистів.

Психологічні захисти покликані врятувати «Я» від дисгармонії, адже існують інтереси потягів «Ід» (задоволення потреб інфантильного «Я», згідно глибинних цінностей, основа яких закладається в едипальний період батьками), які не відповідають соціальним обмеженням з одного боку, з іншого боку – необхідністю спрямування зусиль «Я» на просоціальні орієнтири (декларовані «Супер-Его»).

Психологічні захисти мають дві форми: базальну та ситуативну. Едипальна залежність каталізує формування базальної форми захисту (несвідоме утворення). Захисти злиті з едипальним періодом, з негараздами, які пережила людина, тому засоби та способи надання «допомоги» «Я» в досягненні соціального успіху мають інфантильне забарвлення, що ослаблює просоціальну спрямованість і успішність поведінки суб'єкта та задають тенденцію «до слабкості». Забезпечення відчуття сили «Я» створюється ілюзорними способами для реалізації інфантильних детермінант, які прикриваються просоціальною доцільністю поведінки [10].

Усвідомлення суб'єктом енергетичної різноспрямованості сфер свідомого і несвідомого дозволяє людині розширити можливості власного потенціалу за рахунок особистісного вдосконалення. Людина стає більш мудрою, гармонійною, зрілою, в неї знижується тривога, страх, імпульсивність, вона стає самокерованою, що сприяє просоціальній орієнтації. В неї з'являється можливість вибору поведінки, прогнозувати власні результати, а також можливість уникати повтору пережитого травмивного досвіду минулого.

Процес корекції безперервний, немає завершеності, в цьому є цікавість та радість вдосконалювання. Досвід участі у психокорекційних групах АСПН дає можливість пізнати, що таке щастя – це чиста радість і любов без смутку, коли думка про себе є непохитною та досить об'єктивною й реалістичною, коли людина знає, чого бажає собі і своїм близьким, і робить все це із задоволенням. З'являється впевненість у власних силах, що спонукає до самостійного виконання справ. Людина неначе слухає та чує, дивиться і бачить більше ніж раніше, що дає змогу виховувати дитину більшою мірою на рівних, без покарань, без образ, без порівнянь із іншими дітьми, в мажорному настрої. Психокорекція сприяє оптимізації взаємин з рідними та дітьми. Батьки стають більш уважнішими, терплячішими, здатними витримувати доброзичливе ставлення до дитини, піклуватися про неї керуючись її інтересами, а не власними острахами чи компенсаціями. Подібним ставленням потроху «заражаються» і близькі люди, що знаходить вияв у прагненні відчувати дитину кожної миті та своїм прикладом виховувати її.

Постгруповий період передбачає набуття навичок самовиховання, що потребує певних зусиль. Проходить певна переструктуризація поглядів й усталених психологічних зв'язків (так званого «хибного кола»), але це сприяє вивільненню значної енергії, яка з мортидної перетворюється на енергію лібідо. Метод АСПН дає можливість самовдосконалюватись, полегшує спілкування, сприяє налагодженню стосунків та гармонійному самовідчуттю.

Висновки. Підводячи підсумки зазначимо, що на думку А. Маслоу людей, які адаптовані до соціуму і можуть самореалізуватись дуже мало (в літературі вказується 1%). За яких обставин, в яких сім'ях виростають такі люди невідомо: чи саме життя та певні життєві ситуації спрямували людину на шлях самокоригування, чи просто пощастило народитися психологічно здоровою людиною – це неможливо дізнатись. В той же час метод АСПН дозволяє не тільки діагностувати та виявити таких людей, а й сприяє формуванню навичок самовдосконалення у процесі проходження таких груп, поступово набути характеристик психологічно здорової людини та спрямувати свій потенціал на самореалізацію. Важливість проходження психокорекції власне для себе та в подальшому для виховання власних дітей неможливо переоцінити.

Література

- 1) Разум сердца: мир нравственности в высказываниях и афоризмах / Сост: В.Н. Назаров, Г.П. Сидоров. – М.: Политиздат, 1990. – 605 с.
- 2) Філософський словник / за редакцією члена-кореспондента АН УРСР В.І. Шинкарука. – Головна редакція УРЕ АН УРСР. – Київ, 1973. – 600 с.
- 3) Ларечина Е.В. Развитие эмоциональных отношений матери и ребенка. Методическое пособие. СПб.: Речь, 2004. — 160 с.
- 4) Тренинг по сказкотерапии / Под ред. Т.Д. Зинкевич-Евстигнеевой. – СПб.: Речь, 2007. – 176.
- 5) Элиум Д., Элиум Дж. Воспитание сына. — СПб.: Питер, 2003. — 256 с: ил.
- 6) Элиум Д., Элиум Дж. Воспитание дочери. – СПб.: Питер Пресс, 1997. – 384 с.
- 7) Большой психологический словарь / Сост., общ. ред. Б. Г. Мещеряков, В. П. Зинченко. – СПб.: прайм-Еврознак | Нева | Олма – Пресс, 2004. – 672 с.
- 8) Маслоу А. Самоактуализированные люди: Исследование психологического здоровья // Мотивация и личность / Пер. с англ. – СПб.: Ихтик, 1999.
- 9) Яценко Т.С., С.М. Аврамченко С.М., С.Ш. Раджабова. Психокорекція засобами психомалюнку. – К.: Марич, 2009. – 59 с. – (серія «бібліотечка соціального працівника»).
- 10) Яценко Т.С. Методологія взаємозв'язків свідомого і несвідомого в контексті проблеми адаптації суб'єкта до соціуму // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія. Зб. статей. – Ялта: РВВ КГУ, 2009. – Вип.21. – Ч.1. – С. 28-44. – 219 с.
- 11) Борохов Э. Энциклопедия афоризмов (Мысль в слове) / Худож. Ю.Д. Федичкин. – М.: ООО «Фирма «Издательство АСТ», 1999. – 720 с.

Резюме. У статті увага акцентована на проблемі гармонійного розвитку дитини, що передбачає уникнення дитиною «жорен» протиріч, які є невід'ємною частиною психіки людини (вихователя). Пізнання та ослаблення впливу цих протиріч можливе за допомогою глибинного пізнання психіки людини за методом АСПН та встановлення взаємозв'язків між несвідомим та свідомим у їх цілісності, та водночас автономії. **Ключові слова:** психічне здоров'я, свідоме, несвідоме, активне соціально-психологічне навчання, адаптація, виховання, щастя.

Резюме. В статье внимание акцентировано на проблеме гармоничного развития ребенка, что предусматривает избежание ребенком «жестких» противоречий, которые являются неотъемлемой частью психики человека (воспитателя). Познание и ослабление влияния этих противоречий возможно с помощью глубинного познания психики человека по методу АСПО и установления взаимосвязей между бессознательным и сознательным в их целостности, и в то же время автономии. **Ключевые слова:** психическое здоровье, сознательное, бессознательное, активное социально-психологическое обучение, адаптация.

© 2012

С. Б.Капидинова (г. Симферополь)

ПОЛИКУЛЬТУРНОЕ ВОСПИТАНИЕ ЭТНОТОЛЕРАНТНОСТИ СТУДЕНЧЕСТВА: АНАЛИЗ ПРОБЛЕМЫ

Постановка проблемы. Резкий подъем национального самосознания, произошедший при распаде Советского Союза, и стремление этносов к самоопределению обусловили огромный интерес народов, живущих на одной территории, как к своей национальной культуре, так к культуре народов ближайшего окружения. Для обеспечения толерантного сосуществования больших и малых этносов необходимо было научиться преодолевать этноцентризм, т. е. выработать умение человека жить с «непохожими людьми». Реализация демократической и гуманистической стратегии образования на любом уровне (этноса, региона, государства) невозможна без формирования межэтнической культурности. Только диалог культур, их взаимодействие